

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie poprawy pozycji społecznej i integracji Romów w Europie (opinia dodatkowa)

(2013/C 11/05)

Sprawozdawca: **Ákos TOPOLÁNSZKY**

Dnia 17 stycznia 2012 r. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny postanowił, zgodnie z art. 29A przepisów wykonawczych, sporządzić opinię dodatkową w sprawie

poprawy pozycji społecznej i integracji Romów w Europie

(opinia dodatkowa).

Sekcja Zatrudnienia, Spraw Społecznych i Obywatelstwa, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię 23 października 2012 r.

Na 484. sesji plenarnej w dniach 14–15 listopada 2012 r. (posiedzenie z 14 listopada) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny stosunkiem głosów 127 do 1 – 12 osób wstrzymało się od głosu – przyjął następującą opinię:

1. Wnioski i zalecenia

1.1 EKES z zadowoleniem i wielką nadzieją przyjmuje środki podjęte ostatnio przez Komisję Europejską, Parlament Europejski, Radę, inne organy UE oraz państwa członkowskie w celu zapewnienia włączenia społecznego i integracji europejskich Romów, zwłaszcza zaś strategię ramową Komisji Europejskiej i przyjęcie przez państwa członkowskie krajowych strategii integracji Romów.

1.2 Równocześnie Komitet zwraca uwagę, że „takie wspólne wysiłki nie pozwoliły w decydujący sposób zaradzić dyskryminacji, której doświadczają Romowie, ani nie poprawiły ich jakości życia czy też ich możliwości”.

1.3 Już w poświęconej tej sprawie opinii rozpoznawczej⁽¹⁾ z 2011 r. EKES wyraził zaniepokojenie w kwestii poparcia organizacji społeczeństwa obywatelskiego i organizacji Romów dla krajowych strategii integracji Romów i przedstawił szereg zaleceń.

1.4 Wnioski zleconej przez EKES analizy przeprowadzonej w 27 państwach członkowskich – pokrywające się z wnioskami badań zrealizowanych przez Koalicję na rzecz Europejskiej Polityki dotyczącej Romów (ERPC) oraz inne organizacje społeczne – wskazują, że wśród rzeczników społeczności romskiej oraz wśród organizacji społeczeństwa obywatelskiego i ich przedstawicieli panuje nie tylko poważny deficyt informacji i ogólne niezadowolenie, lecz także powszechna frustracja i nieufność. Okazuje się, że krajowe strategie integracji Romów nie spełniły rosnących oczekiwań i autentycznej nadziei Romów, że mogłyby one rzeczywiście przyczynić się do znacznej poprawy ich integracji społecznej.

1.5 Instrumenty i zasoby dostępne w celu realizacji celów tych krajowych strategii nie wydają się wystarczające, aby zrównoważyć trwały negatywny wpływ dyskryminacji i wykluczenia na jakość życia obywateli pochodzenia romskiego i na ich szanse w społeczeństwie. Komitet zwraca zatem uwagę, że istotne jest koordynowanie strategii politycznych i zapewnienie zasobów na miarę realizowanych celów.

1.6 Komitet jest zdania, że planowanie i wdrażanie krajowych strategii integracji Romów zawsze powinno być oparte na prawach, tak aby zagwarantować poszanowanie praw człowieka i praw podstawowych.

1.7 Komitet uważa, że należy nadać priorytet zwalczaniu dyskryminacji we wszystkich dziedzinach życia społecznego.

1.8 EKES ponownie stwierdza, że pozytywne podejście do sytuacji społecznej Romów musi uzyskać szerszą aprobatę i że decydującym warunkiem wdrożenia polityki integracji jest zasadniczo to, aby jednostki miały siłę, narzędzia i możliwość, by wziąć los we własne ręce.

1.9 EKES popiera proponowane przez Komisję Europejską utworzenie sieci krajowych punktów kontaktowych ds. Romów, wyposażonej w odpowiednie kompetencje, i podkreśla, że zorganizowane społeczeństwo obywatelskie – zwłaszcza organizacje Romów i przedstawiciele grup interesów tej społeczności – musi być w pełni włączone we wszystkie fazy procesu wdrażania krajowych strategii integracji Romów (opracowywanie, realizacja, monitorowanie i ocena).

1.10 Należy trwale wzmocnić monitorowanie i ocenę tych krajowych strategii, opierając te procesy na naukowych podstawach i korzystając z pomocy niezależnych podmiotów oceniających. Konieczne jest wdrożenie systemu umożliwiającego finansowanie tych procesów.

⁽¹⁾ Opinia EKES-u w sprawie poprawy pozycji społecznej i integracji Romów w Europie (Dz.U. C 248 z 25.8.2011, ss. 16–21).

2. Kontekst

2.1 W kwietniu 2011 r. Komisja Europejska przyjęła bardzo ważny dokument strategiczny „Unijne ramy dotyczące krajowych strategii integracji Romów do 2020 r.”⁽²⁾. W komunikacie tym, po raz pierwszy w historii UE, określono główne cele strategiczne, które ściśle wiążą się z priorytetami strategii „Europa 2020”, postanowieniami Karty praw podstawowych Unii Europejskiej oraz z konkluzjami vademecum „Dziesięć wspólnych podstawowych zasad integracji Romów”⁽³⁾. W komunikacie dzieli się zadania polityczne według czterech kategorii: dostęp do edukacji, zatrudnienia, służby zdrowia i zakwaterowania. Ponadto przyznaje się w nim istotne znaczenie współpracy z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego oraz organizacjami Romów. Popiera się także opracowanie i wdrożenie solidnego mechanizmu monitorowania i oceny, a zarazem wzywa się państwa członkowskie do sporządzenia i przyjęcia krajowych dokumentów strategicznych oraz przedłożenia ich Komisji Europejskiej do końca 2012 r.

2.2 W swoich konkluzjach⁽⁴⁾ Rada popiera główne elementy komunikatu Komisji Europejskiej⁽⁵⁾ i stwierdza, że:

„[Rada z zadowoleniem przyjmuje] komunikat Komisji [...], zachęcając je [państwa członkowskie] do **określenia możliwości do osiągnięcia krajowych celów** [...], a także do stworzenia mechanizmu monitorowania i do zwiększenia dostępności istniejących funduszy UE na rzecz projektów dotyczących włączenia społecznego Romów”; ponadto:

— zwraca się do państw członkowskich, by „należycie monitorowały oddziaływanie [krajowych] strategii na rzecz włączenia społecznego Romów lub zintegrowanych zestawów działań, [...] a także dokonywały oceny tego oddziaływania” (punkt 23);

— oraz by „zachęcały do większego zaangażowania społeczeństwa obywatelskiego i wszystkich innych zainteresowanych podmiotów” (punkt 41).

3. W dniu 16 czerwca 2011 r. **EKES** opublikował **opinię rozpoznawczą** w sprawie poprawy pozycji społecznej i integracji Romów w Europie⁽⁶⁾. Główne wnioski tego dokumentu są następujące:

⁽²⁾ COM (2011) 173 final.

⁽³⁾ Dziesięć wspólnych podstawowych zasad integracji Romów przedstawiono na pierwszym spotkaniu platformy w dniu 24 kwietnia 2009 r. Szczególny nacisk kładziemy na następujące zasady: „ukierunkowane, jednoznaczne i niewykluczające podejście”, „podejście międzykulturowe” oraz „ukierunkowanie na główny nurt”.

⁽⁴⁾ <http://register.consilium.europa.eu/pdf/pl/11/st10/st10260.pl11.pdf>.

⁽⁵⁾ Konkluzje Rady „Unijne ramy dotyczące krajowych strategii integracji Romów do roku 2020”.

⁽⁶⁾ Dz.U. C 248 z 25.8.2011, ss. 16–21.

3.1 EKES z zadowoleniem i wielką nadzieją przyjmuje środki podjęte przez Komisję Europejską, Parlament Europejski, Radę, inne organy UE oraz państwa członkowskie na rzecz włączenia społecznego i integracji europejskich Romów, a także ich starania, które ostatnio się nasiliły.

3.1.1 Jednocześnie Komitet wskazuje, że „takie wspólne wysiłki nie pozwoliły w decydujący sposób zaradzić dyskryminacji, której doświadczają Romowie, ani nie poprawiły ich jakości życia czy też ich możliwości; pod niektórymi względami sytuacja Romów uległa nawet dalszemu pogorszeniu”.

3.1.2 W związku z tym EKES zwraca uwagę, że należy stworzyć zintegrowaną, skoordynowaną i spójną strategię dla całej Europy oraz konkretny, systematyczny program działań na poziomie państw członkowskich obejmujący wszystkie dziedziny polityki, aby za ich pomocą przywrócić zainteresowanym osobom i ich społecznościom kompetencje oraz uprawnienia decyzyjne niezbędne im do kształtowania własnego losu (poprawy sytuacji społecznej).

3.1.3 Komitet jest zdania, że „państwom członkowskim można zaproponować następujące elementy (jako trzy filary, które byłyby wdrażane w skoordynowany sposób) [...] polityki w zakresie integracji Romów, która szczególnie odzwierciedli problemy i priorytety strategiczne w ich rozwiązywaniu, ale nie będzie się do nich ograniczać”:

a) „polityka integracyjna neutralna pod względem rasowym i etnicznym”, a zarazem redukowanie skupisk skrajnego ubóstwa i skrajnej nędzy;

b) polityka wspierania poprawy pozycji społecznej osób, którzy uważają się za członków którejś ze społeczności Romów i propagowania osiągniętej przez nie integracji społecznej;

c) „ogólna polityka na rzecz walki z rasizmem i nagłośnienie tej walki”.

3.2 Komitet podkreśla „zasadniczą potrzebę aktywnego zaangażowania przedstawicieli i członków grupy etnicznej i społeczności Romów w planowanie i wdrażanie polityki na każdym szczeblu (unijnym, krajowym, regionalnym i lokalnym)”.

3.3 Komitet „pragnie uczestniczyć w [monitorowaniu i] ocenianiu tej polityki ze względu na mandat udzielony mu przez społeczeństwo obywatelskie oraz jego nieodłączne powiązania z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego w państwach członkowskich. Jego celami są zaangażowanie w mediacje między instytucjami unijnymi a zorganizowanym społeczeństwem obywatelskim oraz odgrywanie roli aktywnego partnera w ramach platformy europejskiej na rzecz integracji Romów i w innych formach zorganizowanego dialogu”.

4. Analizy i ankiety

4.1 Mając na uwadze powyższe, niniejsza opinia ma na celu zebranie wiedzy, doświadczeń i opinii na temat strategii ramowej i krajowych strategii integracji Romów, zgromadzonych w ostatnim czasie przez głównych obserwatorów, właściwe służby Komisji Europejskiej, stowarzyszenia Romów, organizacje społeczeństwa obywatelskiego broniące interesów społeczności romskiej, grupy nacisku oraz różne ruchy. Nie ulega wątpliwości, że konkluzje tego dokumentu zasadniczo wpłyną na szanse realizacji w państwach członkowskich celów określonych w strategii ramowej. Spośród tych różnych analiz można wymienić m.in.:

- różne dokumenty Komisji Europejskiej dotyczące procesu opracowywania krajowych strategii i ich treści;
- dokumenty odnoszące się do odgrywanej przez OSI roli uczestnika i obserwatora i do jego działań w zakresie rozpowszechniania informacji, przede wszystkim w nowych państwach członkowskich⁽⁷⁾;
- kwestionariusze ERPC;
- raporty na temat treści strategii i procesu ich opracowywania sporządzone przez organizacje społeczeństwa obywatelskiego czynnie zajmujące się kwestiami dotyczącymi Romów, takie jak ERIO (Europejskie Centrum Informacji na temat Romów) czy Centrum Amalipe;
- wyniki zleconej przez EKES ankiety internetowej przeprowadzonej w 27 państwach członkowskich.

4.2 Komisja Europejska dokonała krótkiej oceny strategii krajowych, których opisy jej przekazano⁽⁸⁾. EKES zasadniczo podziela umiarkowany krytycyzm Komisji⁽⁹⁾, a zwłaszcza jej wniosek, że strategie te powinny przewidywać silniejsze zaangażowanie samorządów lokalnych i regionalnych, znacznie ściślejszą współpracę ze społeczeństwem obywatelskim, finansowanie na poziomie lepiej dostosowanym do zadań i celów, bardziej zaawansowane monitorowanie i ocenę polityki oraz bardziej stanowcze zwalczanie dyskryminacji.

4.3 Niemal równocześnie z kwestionariuszem przygotowanym na zlecenie EKES-u, ERPC zainicjowała ankietę opartą

⁽⁷⁾ *Review of EU Framework NRIS* („Przegląd unijnych ram dotyczących krajowych strategii integracji Romów”), OSI, 2012, zob. <http://www.soros.org/sites/default/files/roma-integration-strategies-20120221.pdf>.

⁽⁸⁾ „Krajowe strategie integracji Romów: pierwszy etap wdrażania unijnych ram”, COM(2012) 226 i SWD(2012) 133, 21 maja 2012 r.

⁽⁹⁾ „[...] państwa członkowskie podejmują starania w celu opracowania kompleksowego podejścia do kwestii integracji Romów. Jednak na szczeblu krajowym konieczne są dużo większe wysiłki. Za integrację społeczno-ekonomiczną Romów w dalszym ciągu odpowiadają przede wszystkim państwa członkowskie, które będą musiały spotęgować swoje wysiłki, aby wywiązać się ze swoich obowiązków, poprzez przyjęcie bardziej konkretnych środków, obranie wyraźnych celów z wymiernymi rezultatami, przeznaczenie w sposób jednoznaczny środków na szczeblu krajowym oraz stosowanie solidnego krajowego systemu monitoringu i oceny”.

na podobnej metodologii i obejmującą tego samego rodzaju pytania. Wyniki, łącznie z oceną krajowych strategii integracji Romów, opublikowano we wspólnej analizie⁽¹⁰⁾.

4.3.1 ERPC, opierając się na możliwościach oferowanych przez jej własną sieć, uzyskała 90 użytecznych odpowiedzi (w tym 78 z państw członkowskich UE) od szerokiego spektrum organizacji Romów i organizacji broniących interesów tej społeczności. Mimo że istnieją różnice między poszczególnymi państwami, respondenci zasadniczo wskazują na niski poziom udziału w procesie opracowywania strategii i ograniczony wpływ tego zaangażowania tam, gdzie ono ma miejsce. Zgodnie z konkluzjami badania ERPC, ten niewielki udział i oddziaływanie wiąże się z faktem, że w większości państw członkowskich zarówno proces opracowywania strategii, jak i publikację wyników cechuje ograniczony zasięg i brak przejrzystości⁽¹¹⁾.

4.3.2 W celu sprzyjania szerszemu i skuteczniejszemu udziałowi społeczeństwa obywatelskiego ERPC zaleca rozwinięcie na wszystkich poziomach kultury stałego dialogu wychodzącej poza zwykły obowiązek zasięgania opinii, a zarazem stworzenie odpowiednich mechanizmów uczestnictwa, zagwarantowanie wysokiego stopnia przejrzystości działań rządowych oraz zapewnienie regularnych informacji zwrotnych na temat podejmowanych decyzji. W swoich wnioskach ERPC zauważa, iż „[...] krajowe strategie integracji Romów pokazują, że istnieją wyraźne, niepokojące różnice, jeśli chodzi o polityczną wolę podjęcia problemu dyskryminacji i uprzedzeń, których ofiarami są Romowie, i zmiany polityki krajowej w taki sposób, by szerzej włączyć Romów we wszystkie dziedziny życia zbiorowego w danym społeczeństwie”.

4.4 Wyniki ankiety internetowej opracowanej dla EKES-u⁽¹²⁾

4.4.1 Kwestionariusz internetowy, zawierający pytania podzielone według zamkniętych kategorii, został rozesłany przez badaczy do niemal 2 000 organizacji społeczeństwa obywatelskiego i aktywistów zaangażowanych w kwestie dotyczące Romów⁽¹³⁾. Podobnie jak w przypadku badania ERPC, wskaźnik odpowiedzi był bardzo niski⁽¹⁴⁾.

4.4.2 Ogólny poziom zadowolenia z unijnych i krajowych strategii, oceniany w skali pięciu punktów na podstawie 14 różnych kryteriów analitycznych⁽¹⁵⁾, wyniósł mniej niż dwa

⁽¹⁰⁾ *Analysis of National Roma Integration Strategies* („Analiza krajowych strategii integracji Romów”), ERPC, marzec 2012 r.

⁽¹¹⁾ „[...] znaczna większość respondentów z różnych państw członkowskich opisała proces opracowywania krajowych strategii integracji Romów jako pozbawiony przejrzystości. W większości przypadków zasady udziału zainteresowanych stron, a zwłaszcza Romów, nadal pozostają niejasne w odniesieniu do wdrażania tych krajowych strategii”.

⁽¹²⁾ Badanie na temat uczestnictwa i działalności Romów i/lub organizacji pozarządowych w opracowywaniu i przyjmowaniu krajowych strategii integracji Romów, Kontra Ltd., Budapeszt 2012 (manuskrypt).

⁽¹³⁾ Wskutek użycia metody kuli śnieżnej, prośby przesłane na mniej więcej 800 adresów dotarły do około 2 000 adresów. Badacze trzykrotnie wysłali tym organizacjom przypomnienia.

⁽¹⁴⁾ W obu wypadkach odesłano łącznie 78 kwestionariuszy. Nadesłano odpowiedzi z każdego państwa członkowskiego, niemniej jednak biorąc pod uwagę łączną liczbę odpowiedzi, między poszczególnymi państwami odnotowuje się względnie duże różnice. Zasadniczo otrzymano więcej odpowiedzi z krajów, w których społeczność romska jest liczniejsza.

⁽¹⁵⁾ Kryteria służyły ocenie poziomu zadowolenia, jeśli chodzi, z jednej strony, o zawartość głównych dziedzin objętych strategiami, a z drugiej strony, o przejrzystość procesu opracowywania strategii i różne możliwości uczestnictwa.

punkty⁽¹⁶⁾. Tak więc dla większości respondentów krajowe strategie integracji Romów nie są jak dotąd przykładem sukcesu ani przekonującym wyrazem woli politycznej. Ta wyraźnie negatywna opinia najprawdopodobniej wyjaśnia przyczyny bardzo niskiego wskaźnika odpowiedzi.

4.4.3 Zasadniczo badanie to odzwierciedla, obok bardzo poważnego deficytu informacji i ogólnego niezadowolenia, pewną frustrację i nieufność wśród znacznej liczby rzeczników społeczności romskiej oraz wśród organizacji społeczeństwa obywatelskiego i ich przedstawicieli: krajowe strategie integracji Romów nie umożliwiły spełnienia rosnących oczekiwań i autentycznej nadziei tej społeczności, że mogłyby one przyczynić się do znacznej poprawy jej integracji społecznej. Niski wskaźnik odpowiedzi i zadowolenia to również znak, że mimo deklarowanych intencji organizacje przedstawicielskie zainteresowanych stron nie zostały odpowiednio włączone w proces strategicznego planowania, że nie stworzono podstawowych mechanizmów uczestnictwa lub że trwające obecnie procesy nie zdołały wzbudzić wystarczającego zaufania wśród przedstawicieli zainteresowanych osób z powodu dyskryminacji i segregacji, istniejącej niekiedy od stuleci.

4.4.4 Wyniki tych badań w znacznej mierze potwierdzają i uzasadniają zawarte w opinii rozpoznawczej EKES-u zalecenia dotyczące wzmocnienia udziału społeczeństwa obywatelskiego.

5. Zagadnienia ogólne

5.1 W ciągu ostatnich lat organa i instytucje Unii Europejskiej podjęły znaczne wysiłki i zdobyły się na wyrzeczenia, by pogłębić integrację społeczną Romów i ograniczyć zjawiska wykluczenia i często skrajnego ubóstwa, których ofiarami są nierzadko Romowie. Miało to służyć integracji politycznej, gospodarczej i społecznej Romów jako normalnych i pełnoprawnych obywateli europejskich i obywateli poszczególnych krajów.

5.2 Do chwili obecnej wszystkie te wysiłki przyniosły jednak tylko wyniki, które w najlepszym wypadku można określić jako ograniczone. Analizy krajowych strategii integracji Romów zdają się zgodnie wskazywać na to, że mamy do czynienia z procesem absolutnie koniecznym, jednak całkowicie niewystarczającym, że z jednej strony osoby zainteresowane nie mają odpowiednich informacji i odnoszą się do tego procesu ze znaczną nieufnością, a z drugiej strony są wysoce niezadowolone z wytyczonych celów i możliwości ich zrealizowania. Dlatego też przyjęcie programów strategicznych trzeba uznać za początek procesu włączenia społecznego, a nie za jego wynik.

5.3 Nasze zalecenia ogólnie polegają na tym, by doprowadzić do ustanowienia, zarówno na poziomie państw członkowskich (oraz w ich obrębie, na poziomie regionalnym i lokalnym), jak i na poziomie UE, mechanizmów instytucjonalnych odzwierciedlających zasadnicze szerokie porozumienie i wyraźny konsensus polityczny. Mechanizmy te zostałyby, w odniesieniu do integracji Romów, włączone także do poszczególnych obszarów polityki, byłyby przejrzyste i opierałyby się na wiarygodnych danych. Prowadziłyby one do pożądanego wyniku

w sposób racjonalny i przewidywalny. Towarzyszyłyby im przewidywalny system funkcjonowania i zapewniałyby one szeroki udział społeczeństwa, zwłaszcza zaś Romów oraz czynników społecznych, które ich wspierają.

5.4 Należy wziąć pod uwagę fakt, że o ile w większości strategii ustanowiono odpowiednie cele, to dostępne instrumenty i zasoby umożliwiające realizację tych celów nie wydają się wystarczające, aby zrównoważyć trwałe negatywny wpływ dyskryminacji i wykluczenia na jakość życia zainteresowanych osób i na ich szanse poradzenia sobie w społeczeństwie. Widoczne to jest zwłaszcza w okresie kryzysu gospodarczego i społecznego, ze względu na to, że wywiera on negatywny wpływ głównie na grupy społeczne w najtrudniejszej sytuacji. Ten oczywisty fakt potwierdzają także badania. W grupach tych zjawisko wykluczenia przybiera taką skalę, że zanika jakakolwiek jakość życia i możliwości społeczne i że nie mają już one żadnego znaczenia.

5.5 Zalecenia polityczne

5.5.1 Występuje znaczne ryzyko, że panujące obecnie w UE przychylnie nastawienie do kwestii dotyczących Romów nie zostanie wykorzystane i że jego miejsce zajmie kolejna brzemienne w skutki porażka. Dlatego też Komitet uważa, że szczególnie ważne jest, by polityki publiczne były stale monitorowane i poddawane przeglądowi z punktu widzenia krajowych strategii integracji ludności romskiej tak, by ewentualne negatywne lub wręcz zgubne skutki tych polityk nie przeważały nad zamierzonymi w strategiach korzyściami. Należy wprowadzić skuteczne mechanizmy koordynacji i korekty tych polityk.

5.5.2 Analiza krajowych strategii integracji Romów wskazuje na niepokojące rozbieżności między stanowczym dążeniem politycznym do położenia kresu dyskryminacji i wykluczeniu społecznemu, których ofiarami są Romowie, a skutecznością dostępnych instrumentów, zasobów i mechanizmów. Komitet zaleca bardziej zdecydowane niż dotychczas sprzeciwianie się wykorzystywaniu tych kwestii w celach politycznych.

5.6 Publiczna polityka zwalczania dyskryminacji i jej propagowanie

5.6.1 Komitet uważa za istotne, by krajowym strategiom integracji Romów zawsze przyświecała wizja, u której podstaw leży prawo, by zapewniały one obywatelom państw członkowskich pełne korzystanie z tych samych praw podstawowych zagwarantowanych w ustawodawstwie europejskim i w traktatach oraz w umowach międzynarodowych dotyczących praw człowieka.

5.6.2 Za priorytet należy uznać zwalczanie dyskryminacji we wszystkich dziedzinach życia społecznego. Komitet uważa, że polityka UE i państw członkowskich w zakresie zwalczania dyskryminacji powinna w jeszcze większym stopniu umożliwiać ujawnianie przypadków dyskryminacji i karanie sprawców zgodnie z europejskimi tradycjami prawnymi.

5.6.3 Koniecznie należy bronić praw człowieka przysługujących migrującej ludności romskiej i stworzyć warunki, w których byłyby one w pełni stosowane. W tym celu do praw tych trzeba włączyć prawo do edukacji i prawo do opieki zdrowotnej na odpowiednim poziomie. Zamiast prowadzić politykę wydalania Romów, należałoby w miarę możliwości ustanowić bardziej zrównoważoną politykę integracji migrantów romskich pochodzących z państw członkowskich Unii (obywateli europejskich).

⁽¹⁶⁾ W zależności od pytania, średnia ocena wynosiła 1,6–2,7 pkt.

5.6.4 Należy podjąć szczególne wysiłki zmierzające do tego, by integracja Romów w mediach, w środowisku szkolnym i w innych dziedzinach życia publicznego była powszechnie stosowaną praktyką. Trzeba zainicjować programy upowszechniające historię i kulturę romską, a jednocześnie uwrażliwiać na problemy, z jakimi borykają się Romowie w związku z dyskryminacją i wyłączeniem społecznym. Ważne jest, by sami Romowie uczestniczyli w procesie uświadamiania społeczeństwu ich sytuacji.

5.6.5 Należy ujawniać, w ramach spójnego podejścia, wszystkie przypadki rasizmu i ksenofobii, a w odpowiednich wypadkach stosować także sankcje prawne. Na środowiskach opiniotwórczych, zwłaszcza na elicie politycznej i medialnej, spoczywa szczególna odpowiedzialność w tej dziedzinie.

5.6.6 Trzeba wystrzegać się traktowania Romów jako przestępczej mniejszości etnicznej oraz wystrzegać się wypowiedzi, w których wiąże się ich z negatywnymi zjawiskami społecznymi (przestępczością, zachowaniami niezgodnymi z ogólnymi normami społecznymi itd.). Należy także zadbać o to, by takie wypowiedzi już w ogóle się nie pojawiały. Odnosi się to zwłaszcza do systemu sądownictwa karnego i do mediów.

5.6.7 EKES ponownie stwierdza, że należy upowszechniać pozytywne podejście do sytuacji społecznej Romów. Komitet zaleca instytucjom UE i ich sieciom podejmowanie starań, by nie ukazywać Romów i ich społeczności wyłącznie w kontekście problemów społecznych czy jako przyczyny problemów. Zachęca je raczej do nagłaśniania w Europie przypadków osób i społeczności romskich, które odniosły sukces, są wzorem awansu społecznego i integracji społecznej Romów, a zarazem afirmują swą tożsamość romską.

5.6.8 Decydującym warunkiem wdrożenia polityki integracji jest zasadniczo to, aby jednostki miały siłę, narzędzia i zdolność, by wziąć los we własne ręce. W tej sytuacji zarówno polityka w ogóle, jak i jej różne dziedziny tematyczne muszą przyczynić się do tego, by zainteresowane osoby mogły decydować – w ramach stworzonych przez praworządne państwo – o swym losie i by większość społeczeństwa była w stanie to zaakceptować dzięki wspólnocie interesów.

5.7 Uczestnictwo

5.7.1 Komitet podkreśla, że społeczeństwo obywatelskie nie powinno być bierną dekoracją dla procesu wprowadzania krajowych strategii integracji Romów. Musi ono być jego czynnym podmiotem.

5.7.2 Popiera proponowane przez Komisję Europejską utworzenie sieci krajowych punktów kontaktowych ds. Romów i podkreśla, że jest to sensowne jedynie wtedy, gdy będą one dysponować właściwymi prerogatywami i odpowiednimi zasobami, zwłaszcza finansowymi. W każdym wypadku ich działalność musi przybrać formę ścisłej i zinstytucjonalizowanej współpracy z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego.

5.7.3 Wskazane jest włączenie europejskiej platformy na rzecz integracji Romów w ocenę programów strategicznych. W tym celu należy wzmocnić jej funkcjonowanie.

5.7.4 Zorganizowane społeczeństwo obywatelskie, w tym organizacje i grupy zajmujące się kwestiami romskimi, powinny w pełni uczestniczyć we wszystkich procesach związanych z krajowymi strategiami integracji Romów (planowaniu, wdrażaniu, monitorowaniu i ocenie), nie tylko na poziomie krajowym, ale także na szczeblu lokalnym i regionalnym. Podejście to musi znaleźć zastosowanie na każdym poziomie procesu decyzyjnego. Trzeba też ustanowić proces jego funkcjonowania, fora konsultacji, mechanizmy zapewniające przejrzystość działań, narzędzia i zasoby.

5.7.5 Komitet podkreśla, że należy wprowadzić politykę, która ułatwia zaangażowanie społeczne osób uważających się za członków jednej ze społeczności romskich i która uwydatnia ich integrację społeczną. W tym celu wskazane jest także ustanowienie mechanizmu wsparcia.

5.8 Monitorowanie i ocena

5.8.1 Ze względu na to, że na ogół nie przewiduje się monitorowania i oceny w ramach krajowych strategii integracji Romów w państwach członkowskich bądź działania te stanowią ich niedostatecznie dopracowany element, Komitet zaleca, by każde państwo członkowskie uzupełniło swój program w tym zakresie i określiło jednostki organizacyjne odpowiedzialne za te kwestie, a także procesy instytucjonalne, wskaźniki związane z tymi celami, metodę oceny, źródła informacji itd.

5.8.2 Krajowe strategie integracji Romów muszą również zostać poddane przeglądowi i podlegać stałemu monitorowaniu z myślą o tym, by stwierdzić, czy obejmują one ogólne i spójne polityki w odniesieniu do pięciu głównych dziedzin działań określonych w strategii ramowej, czy uzupełniają obecne niepełne ramy oraz czy zapewniają pod tym względem odpowiednie programy działania i przynależne im instrumenty finansowe.

5.8.3 Państwa członkowskie muszą doprowadzić do tego, by krajowe strategie integracji Romów były spójne z politykami rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego oraz by można było zahamować lub zrównoważyć skutki tych polityk szkodliwe dla celów przyświecających krajowym strategiom integracji Romów.

5.8.4 Komitet zaleca, by Komisja Europejska ustanowiła w każdym państwie członkowskim sieć niezależnych ekspertów z myślą o przeprowadzeniu rzetelnej oceny krajowych strategii integracji Romów. Ponadto zaleca, by państwa członkowskie przeznaczyły pewne środki, także w programach operacyjnych, na monitorowanie unijne i na (niezależną) ocenę przeprowadzaną przez organizacje społeczeństwa obywatelskiego. Element „monitorowanie i ocena” należy koniecznie ująć w finansowaniu programów.

5.8.5 Komitet zaleca, by obok koordynacji za pośrednictwem Eurostatu, także eksperci krajowych urzędów statystycznych opracowali zarówno wskaźniki niezbędne do monitorowania, na podstawie wiarygodnych danych, strategii dotyczących Romów, jak i ujednoliconą metodę statystyczną służącą określeniu tych wskaźników.

5.9 Zasoby

5.9.1 Komitet podkreśla, że należy przewidzieć środki na miarę celów przyjętych w dokumentach politycznych. Środki te powinny stanowić odrębne linie budżetowe.

5.9.2 Sytuacja kryzysowa dotyka przede wszystkim osoby w najtrudniejszej sytuacji. Z myślą o realizacji celów strategii „Europa 2020” mogą zostać wprowadzone pewne zmiany dostosowawcze, zarówno w odniesieniu do polityki dotyczącej zasobów, jak i w związku z dostosowaniem priorytetów do zmieniającej się sytuacji. Niemniej decyzje w sprawie tych drobnych zmian muszą zostać podjęte w sposób przejrzysty i w ramach procesu decyzyjnego zapewniającego konsensus wypracowany z udziałem przedstawicieli zainteresowanych osób.

Bruksela, 14 listopada 2012 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Staffan NILSSON
